

МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ В КОНТЕКСТІ ПРОДУКТИВНО ОРІЄНТОВАНИХ ОСВІТНІХ СТРАТЕГІЙ

У статті знайшли висвітлення проблеми методичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів з позицій інноваційних освітніх технологій, що знайшли своє продуктивне підтвердження в європейському соціально-освітньому середовищі. Автором розглянуто методичну компетентність як базову характеристику практичної підготовленості майбутнього вчителя. У статті доведено, що розробка системи продуктивно орієнтованої методичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів неможлива без використання таких концептуальних психолого-педагогічних теорій як стратегія антиномії, партисипативного управління педагогічним процесом, персоналізованих впливів, валогічного імперативу тощо.

Ключові слова: фахова підготовка майбутніх педагогів-музикантів, освітній продукт, методична підготовка, компетентнісний підхід, педагогічна стратегія.

Особливість сучасної педагогічної освіти полягає в тому, що, розвиваючись здебільшого в умовах університету, вона забезпечує формування нового соціокультурного капіталу, ім'я якому – педагог нової формации. На думку В. Андрушенка, В. Бондаря, С. Гончаренка, О. Глузмана, І. Зязюна, В. Кудіна, тільки людський капітал спроможний забезпечити розвиток країни в постіндустріальну інформаційну епоху.

Сьогодні державницька позиція у справі підготовки учителів підтримується їх високою культуротворчою місією у суспільстві. Науковці вважають, що освітня діяльність педагога та його громадянська позиція мають високу соціальну значущість. Суспільство чекає від науковців таких моделей оптимізації університетської системи освіти, які будуть сприяти її самооновленню, нададуть риси адаптивності, гнучкості, динамізму, забезпечать перехід до випереджувальної стратегії життєтворчості.

В свою чергу, педагогічний університет як інституція продуктивного суспільного розвитку має впливати на якість освіти через багатоканальний механізм розроблення інноваційних педагогічних теорій, технологій та підготовку фахівців, які б виступали носіями цих технологій та мали б компетентність щодо їх реалізації в освітній практиці (А. Алексюк, С. Вітвицька, В. Галузинський, Н. Гузій, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, М. Євтух, Н. Кузьміна, Н. Ничкало, О. Олексюк, З. Слєпкань).

За таких вимог важливим системотворчим фактором освітньої діяльності у вищій школі стає запланований продуктивний результат, виражений у методичній компетентності її випускників. У свою чергу, це вимагає вирішення питань щодо зміни і підпорядкування очікуваної меті форм фахового навчання, методик викладання, способів оцінювання якості підготовки не як набору знань, умінь та навичок з окремих дисциплін, а як системи спеціалізованих педагогічних компетентностей.

Метою статті є розгляд методичної компетентності як інтегрованого результату фахового навчання майбутніх педагогів-музикантів з позицій інноваційних сучасних стратегій об'єднаної Європи.

У період інноваційних перетворень, що відбуваються в мистецькій освіті України, система методичної підготовки майбутніх учителів музики перебуває на стадії активного реформування та обрання нових орієнтирів розвитку. Ці орієнтири знаходять прояв у таких освітніх напрямках як розбудова системи ступеневої освіти, розробка нових підходів до її змісту, багатовекторне використання перспективних педагогічних стратегій та інноваційних мистецько-освітніх технологій.

Головною ідеєю оптимізації фахової підготовки педагогів-музикантів, що підтверджена результатами експериментальної роботи, ми формуємо так: сучасний стан методичної підготованості майбутнього вчителя до музичного навчання і виховання дітей шкільного віку можна оптимізувати шляхом модернізації продуктивно-практичної складової. Якість освітнього "продукту" виступає як сукупність його властивостей (актуальність, раціональність, ґрунтовність, оптимальність, варіативність, надійність результатів), що реалізується в здатності задовольняти обумовлені чи прогнозовані потреби суспільства в фахівцях мистецького профілю.

Отже, положення про продуктивно-творчий характер фахової підготовки є провідною ідеєю практичної педагогіки, яка утілена в принцип продуктивно орієнтованого навчання. Мистецько-освітня робота у відповідності до цього принципового положення наближає організаторів навчально-виховного процесу та й самого майбутнього педагога до правди життя, допомагає у вирішенні нагальних складних освітніх проблем на засадах ґрунтовності, раціональності, доцільності [1, с. 164].

Дієвим засобом забезпечення продуктивної діяльності вчителя є його компетентність. Саме компетентність визначає рівень професіоналізму особистості, а її досягнення відбуваються через здобуття нею необхідних компетенцій, що є метою професійної підготовки фахівців. В свою чергу,

методична компетентність майбутнього учителя музики виступає як його готовність до взаємодії з учнями на основі музичного мистецтва, результатом якої є оптимальний педагогічний продукт у вигляді певного рівня сформованості музичної культури учнів.

Методична компетентність – це базова характеристика практичної підготовленості майбутнього вчителя, що включає змістовий (методичні знання), процесуальний (методичні уміння) на особистісний компоненти. Вона забезпечується загальною системою фахової підготовки майбутніх музикантів-педагогів, що представляє собою інтеграцію музично-теоретичного, музично-виконавського та методико-практичного блоків, концентрується у вивченні студентами навчального курсу з методики музичної освіти (методики музичного навчання й виховання) та навчальних програм з шкільного курсу музичного мистецтва. До того ж, ця якість формується на основі вивчення студентами методичних спецкурсів та участі у спецсемінарах, позааудиторній науково-дослідній і науково-методичній роботі, а також у процесі педагогічних практик.

Важливим стратегічним документом, що підтверджує компетентнісні засади підготовки фахівців та необхідність володіння освітніми стратегіями, є прийнята провідними європейськими університетами *Педагогічна Конституція Європи* (2016). У відповідності до положень цього документу головними перевагами успішної діяльності вчителя є автентичність, виключність, візуалізація знань, демократичність, діалогічність, дослідництво, інтегративність, конструктивізм, лідерство, здатність до розвитку соціального передового досвіду, співробітництво та цілеспрямованість. У розділі 7. ст. 7.1. декларується: суспільство знань вимагає креативності, глобальної компетентності та мобільності, критичності та нестандартності як від випускників сучасних шкіл, так і від учителів, які мають володіти широким спектром педагогічних стратегій.

Таким чином, сучасні освітні стратегії виступають потужним засобом оновлення системи підготовки кваліфікованих кадрів на основі компетентнісного підходу через застосування їх теоретичних та функціональних положень у навчальному середовищі педагогічного ВНЗ.

Більшість науковців розглядають стратегію в навчанні як педагогічне явище, що включає комплекс різних підходів, дій, прийомів, технік, у процесі розв'язання навчальної проблеми при обов'язковому урахуванні індивідуально-психологічних особливостей студентів та стимулювання розвитку їх творчої індивідуальності (Р. Гарнер, П. Гу, Ш. Деррі, Р. Меєр, Д. Мерфі, Дж. Нісбет, А. Сімсек, К. Уейнштейн, Дж. Шаксміт). Результати досліджень вчених засвідчують, що стратегії допомагають учням і студентам звільнитись від опіки викладача, усвідомлювати себе суб'єктами діяльності, забезпечують здатність керувати власним навчанням, сприяють обізнаності учнів і студентів щодо власних індивідуальних особливостей і дозволяють мати успіх у навчанні і, в решті решт – формувати компетентність для майбутньої професійної діяльності.

Дороговказом для оптимізації засобів формування методичної компетентності майбутніх учителів музики є освітня стратегія *"Нова школа"* (2016). Вона здійснюється на засадах педагогіки партнерства, що передбачає спілкування, взаємодію та співпрацю між учасниками педагогічного процесу. В ній учні, батьки та вчителі, об'єднані спільними цілями та прагненнями, є добровільними й зацікавленими співниками, рівноправними учасниками освітньої взаємодії, відповідальними за результат обраної освітньої траєкторії дитини. Стратегія спрямована на діалог і багатосторонню комунікацію.

Стратегічними принципами у даному освітньому проекті стали: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах, стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проективність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей).

"Стратегія" є тим терміном, що вживається у різних сферах людської діяльності й не має єдиного й вичерпного тлумачення. Проте, цілком можливо виділити ті риси, що характеризують її загалом поза межами певної конкретної діяльності людини. Стратегія характеризується узгодженням індивідуальних особливостей суб'єкту діяльності та актуальних умов її виконання, вона об'єднує в єдине ціле процесуальні елементи відповідно до мети, а головне – визначається одним із провідних факторів досягнення успіху в будь-якій діяльності людини [3].

Незважаючи на велику кількість досліджень у вивченні феномену "навчальні (педагогічні) стратегії", вченими не розроблено єдиного вичерпного визначення. Однак, науковці зазначають, що всі існуючі тлумачення навчальних стратегій характеризують це поняття з різних сторін і, таким чином, взаємодоповнюються (К. Гріффітс). Найбільш чітко й конкретно, на нашу думку, визначення цьому поняттю дає Педагогічна Конституція Європи (2016 р., р. 7, ст. 7.2), де "педагогічна стратегія" характеризується як філософія освіти педагога, що обумовлює його: а) план досягнення довгострокових результатів; б) принципи діяльності та здійснення моделей і технологій освіти; в) позицію, що розкривається у різноманітності дій; г) перспективу професійного зростання і розвитку життєдіяльності; д) прийоми мотивації навчання учнів і студентів та формування в них конкурентних переваг.

Для вирішення актуальних завдань фахового навчання майбутніх фахівців у сфері музичної освіти необхідною стала розробка системи продуктивно орієнтованої методичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, що спирається на низку концептуальних психолого-педагогічних теорій та перспективних ідей, серед яких свою новизною та креативним потенціалом вирізняються такі як:

стратегія антиномії, партисипативного управління педагогічним процесом, персоналізованих впливів, валеологічного імперативу тощо.

Стратегія антиномії пов'язана пошуками шляхів моделювання й опису багатовимірною, багатозначною, динамічною й рухливою середовища педагогічних процесів, систем і просторів (І. Зязюн, І. Колесникова, Г. Падалка, А. Остапенко, П. Скулов). Антиномія є суперечністю між двома твердженнями, що взаємно виключаються, але визнаються в однаковій мірі істинними (однаково доказовими логічним шляхом). У методології науки це явище розглядається у якості протиріччя між двома судженнями, кожне з яких є у в однаковій мірі обґрунтованим. У педагогічній науці визначено та схарактеризовано низку антиномічних пар, що мають суттєвий вплив на функціонування педагогічної реальності, а саме: інтеграції та диференціації; зовнішнього і внутрішнього; загального і конкретного, статичності і динамічності; варіативності та інваріантності; перманентності та дискретності; колективного і індивідуального; концептуального та інструментального; змісту і форми тощо. У контексті формування методичної компетентності студентів антиномія використовується для розширення смислового поля практичних дій майбутнього вчителя, і, в той же час, розуміння меж педагогічної інструменталізації музичних явищ.

Так, Г. Падалка, висвітлюючи концептуальні засади мистецької педагогіки, звертає увагу на міцність антиномічних зв'язків як рушійної сили мистецьких дій. Саме розв'язання протиріч між протилежностями дає змогу врахувати різноспрямовані впливи на особистість у процесі її спілкування з музикою [2, с. 21]. Провідними рушійними силами науковець вважає такі специфічні антиномічні пари як детерміноване й випадкове, розширення й заглиблення, оновлення й повторення, свободу і утиск, суцільність й вибіркочність, співпереживання й відстороненість, свідоме й підсвідоме, реальне й ілюзорне, консонанс і дисонанс.

Стратегія партисипативного управління педагогічним процесом (К. Роджерс, С.В. Страшко, Л.А. Животовська, О. Нікітіна, О. Реброва) пов'язана з реалізацією ідеї спільної діяльності, що здійснюється на засадах активності, ініціативності, врахування творчого потенціалу кожного студента. В її основі лежить ідея командної роботи, співучасті усіх членів команди (студентської групи) у прийнятті рішень та їх виконанні. Термін "participative management" (англ.) означає "управління на основі участі", він націлений на підвищенні командної взаємодії та командної відповідальності, що робить результат більш ефективним та позитивним.

Концепція партисипативного управління в освіті ґрунтується на активності кожного учасника освітнього процесу, на здатності кожного прийняти активну життєву позицію в період соціальних та освітніх трансформацій, на співіснуванні різних точок зору та можливості вільного їх обговорення.

У формуванні методичної компетентності майбутніх педагогів-музикантів партисипативний підхід набуває певних рис, на основі яких здійснюється: вплив студентів на вирішення проблем фахової підготовки та виробничої практики; спільне прийняття та виконання викладачем і майбутнім вчителем методичних рішень; діалогічна взаємодія викладача і студента, засноване на паритетних засадах; досягнення консенсусу при вирішенні методичної проблеми; добровільність і зацікавленість всіх учасників освітнього процесу; гуманістична позиція учасників освітнього процесу; колективна відповідальність.

Стратегія персоналізованих впливів (О. Асмолов, Дж. Б'юдженал, М. Боришевський, Є. Ільїн, О. Леонт'єв, Д. Леонт'єв, Д. Максименко, А. Маслоу, А. Петровський) заснована на розкритті унікальності та складності психічного та суспільного життя окремої людини, дослідження шляхів реалізації потенціалу кожного, допомога у подоланні труднощів у навчанні. Погляди вчених-персонологів є засадничими для розуміння особистості як ключового поняття педагогічної науки, для обґрунтування та розгляду педагога як унікальної, цілісної, відкритої активної системи, що саморозвивається. Отже, персоналізація майбутнього вчителя у процесі його методичної підготовки – це прояв його особистісних якостей у виробничо-практичному аспекті на основі саморозвитку і самоактуалізації.

Особливість персоналізованої взаємодії у методичній підготовці майбутніх учителів музики полягає в тому, що центром уваги стає особистість учителя, форми й методи взаємодії з учнем, колегами, їхня спільна життєдіяльність. У цьому разі особистість учителя розглядається як особлива форма його включення в життєвий світ своїх учнів, внаслідок якої відбувається значуще для їхнього існування і розвитку перетворення системи ставлень до світу. Персоналізований підхід створює умови для повноцінного розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу, визнає його головною діючою одиницею діалогічну цілісність: особистість учня – особистість учителя.

Основа *стратегії валеологічного імперативу* – наука валеологія як система знань про людину, розуміння й використання яких визначає стан здоров'я людської душі й тіла (Е.Г. Булич, Е.Н. Вайнер, В.П. Войтенко, В.Г. Грибан, М.Ю. Міаніє, І.О. Петрик).

В стресогенних умовах студентського життя (харчування "нездоровими" продуктами, велике психологічне напруження у навчанні, нервова й відповідальна виробнича практика) стратегія валеологічного імперативу як беззастережної, безумовної категоричної вимоги до збереження здоров'я студента та дитини у навчально-виховному процесі має провідне, домінантне значення. Передбачають виявлення стресогенних факторів, що порушують баланс між можливостями, особистісними якостями кожного та виробничою необхідністю. Важливим є вироблення індивідуального стилю поведінки при технологічному алгоритмі виконання певних педагогічних дій.

Так, у підготовці вчителя музики можна спостерігати за розвитком таких небезпечних для здоров'я явищ як відчуття втоми (фізичної, психічної) від напружених занять з музично-виконавських

предметів, виникнення різного типу бар'єрів, що в деяких випадках може перейти у стан емоційного виснаження й психологічного вигорання.

З огляду на вищезазначені ситуації в оволодінні методичною компетентністю студенту необхідно підтримувати фазу стійкої працездатності під час виробничих дій, пов'язаних з розв'язанням методичних задач. Для методичної роботи важливим є: інтенсивність роботи зі змінами характеру активності, індивідуальні особливості студента, його вмотивованість та інтерес до музично-педагогічної справи, самопочуття, наявність позитивних зовнішніх фізичних характеристик середовища (дотримання тиші учнями, доступ до свіжого повітря, гра на якісному музичному інструменті тощо), а також забезпеченість методичними атрибутами та сучасними інформаційними засобами навчання.

Висновки. Таким чином, методична компетентність є інтегративною особистісною якістю майбутнього педагога, що визначає продуктивну спрямованість його мистецької взаємодії з учнями. Для формування зазначеної здатності студенту необхідно бути обізнаним з сучасними освітніми стратегіями та вміти застосовувати їх у процесі методичного вдосконалення.

Використані джерела

1. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. Харків, 2009. 360 с.
2. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г.М. Падалки: колективна монографія / під наук. ред. А.В. Козир. – Вид. друге, доповн. Київ, 2011. 402 с.
3. Weinstein C. E. The Teaching of Learning Strategies / Claire E. Weinstein, Richard E. Mayer // Handbook of research on teaching / [edited by M. C. Wittrock]. New York : Macmillan, 1986. – P. 315–327.

Bodrova T.

METHODICAL COMPETENCE OF THE FUTURE MUSIC TEACHERS IN THE CONTEXT OF PROJECTLY ORIENTED EDUCATIONAL STRATEGIES

The article deals with the problems of methodical preparation of future teachers-musicians from the standpoint of innovative educational technologies.

Educational and civic activities of the teacher have a high social significance for the formation of national consciousness, spiritual and aesthetic culture of the people. The system of methodical training of future music teachers is actively reformed and defines new guidelines for development.

Methodical competence determines the level of professionalism of the individual. This is the basic characteristic of the practical preparedness of the future teacher, it is aimed at forming a musical culture of students. Methodical competence includes the following components: content (methodological knowledge) and procedural (methodical skills) personal (professional properties).

Pedagogical Constitution of Europe (2016): a teacher as the main subject of positive social change must be a spiritual authority, an example of democratic ideas and high morals. He is the spokesman for the ideals of European life. Educational strategy is considered as a pedagogical phenomenon. It includes a set of different approaches, actions, techniques, techniques. Of particular importance are the individual psychological characteristics of students and the stimulation of their creative individuality.

The educational strategy "New School" (2016) is based on the principles of partnership pedagogy. She has communication, interaction and collaboration between participants in the pedagogical process. Students, parents and teachers are united by common goals and aspirations. They are voluntary and equal participants in educational interaction in order to choose an educational trajectory for the child. The strategy is aimed at dialogue and multilateral communication.

Strategic principles of the educational project: respect for the individual; benevolence and positive attitude; trust in relationships; dialogue – interaction – mutual respect; Distributed leadership (projectivity, right to choose and responsibility for it, horizontal links); the principles of social partnership (equality of parties, voluntary acceptance of obligations, obligatory implementation of agreements).

The methodical preparation of a contemporary music teacher is based on conceptual socio-pedagogical theories: antinomy, participative management, personology, valeology.

Key words: professional training of future music teachers, educational product, methodical preparation, teacher's competence, pedagogical strategy.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2018 р.